

**MUSTAFA NİHAT ÖZÖN'ÜN "SON ASIR TÜRK EDEBİYATI
TARİHİ" ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ***

**THE OBSERVATION OF MUSTAFA NİHAT OZON'S WORK
CALLED "THE HISTORY OF THE LAST CENTURY'S TURKISH
LITERATURE"**

*Funda AMANVERMEZ***

1. Giriş

Edebiyat tarihi bir eserin, yazarın, devrin veya bir ülke edebiyatının hususiyetlerini - kronolojiyi göz önünde bulundurarak- anlatmaya çalışır (Wellek; Warren, 1983: 19). Bunu yaparken tarihi süreç içerisinde toplum hayatını, dolayısıyla yazarı etkileyen her türlü sosyal, siyasi, psikolojik, ekonomik, dini vb. etkiler de dikkate alınmalıdır. Bu bakımdan edebiyat tarihi tarih bilgisinden ayrı düşünülemez çünkü tarihi bilginin eksik olduğu yerde olayların birbiriyle olan etkileşimi doğru değerlendirilemez.

Edebiyat tarihinde amaç objektif olabilmektir. Bu bakımdan edebiyat tarihinin gerçek bilgiyi verebilmesi için onu oluşturan yazarın dünya görüşü, hayatı algılayışı nasıl olursa olsun ele aldığı dönemi, eseri veya şahsı meydana getiren unsurları tarafsız ve objektif değerlendirebilmesi gerekir. Bunun yanında kullandığı kaynakların da sağlam olması gerekir. Bir edebiyat tarihçisinin

başvurabileceği kaynaklar incelenen dönem/yazar/eserle ilgili 1. kaynaktan bırakılan notlar, mektuplar, anılar; döneme ait basılı kaynaklar ya da canlı tanıklar olabilir.

Lanson'un edebiyat tarihinin medeniyet tarihine ait bir parça olduğu görüşü, edebiyat tarihinde değerlendirmenin tek bir yöntemle değil birçok unsurun göz önüne alınarak yapılması gerektiğini açıkça ifade etmektedir (akt. Polat, 2002). Bunun yanında Türk dünyası ve dünya

* ÖZÖN, M. N. (1941). Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi, iii+483 s., İstanbul: Maarif Matbaası.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: fundaamanvermez@hotmail.com

edebiyatıyla Türkiye'deki edebiyat çalışmalarını eş zamanlı vererek okuyucuya mukayese imkanı sağlanması edebiyat tarihlerinden beklenen bir özelliktir.

Edebiyat dille olur dolayısıyla edebiyat tarihinin temel belgeleri metinlerdir ancak sadece metinler dikkate alınarak gerçeğe ulaşılamaz çünkü o metinleri oluşturan yazarın psiko-sosyolojik durumu metni oluşturmasında etkili olmaktadır. Bu durum edebiyat tarihi yazarlığı açısından da böyledir. Bu bakımdan incelenecek bir edebiyat tarihinde yazar hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir.

2. Mustafa Nihat Özön'ün Hayatı ve Edebi Kişiliği

Mustafa Nihat Özön (1896-1980) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdikten sonra liselerde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1931 yılında otuz yıl görev yaptığı Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmenliğine getirilmiştir. Dergah ve Kalem gibi önemli yayın organlarının sorumluluğunu üstlenmiştir. Özellikle Tanzimat sonrası edebiyatçılarımızın eserlerinin yeni dil ve yazıyla yeniden basılıp değerlendirilmesinde etkili olmuştur. Cumhuriyet dönemi kuşaklarınca araştırma yapanların kullanımı için hazırlayıp sunduğu *Büyük Osmanlıca Sözlük* gibi çeşitli sözlük çalışmaları ve yakın çağ Türk edebiyatının araştırılmasında önemli katkıları olmuştur.

Sözlük ve basıma hazırlama çalışmalarından başka yazarın çeşitli sadeleştirme, Falih Rıfkı Atay, Ömer Seyfettin gibi yazarların hayatının ve eserlerinin anlatıldığı ortak çalışmalar ve çeşitli çeviriler (Maksim Gorki gibi) yapmıştır. Yazarın, *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (1941) isimli eseri ilk önce *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi* (1930) adıyla yayımlanmış liseler için hazırlanan bir ders kitabıdır. Yapmış olduğu çalışmaların hepsi yazarın Türk edebiyatı tarihi çalışmalarına katkı sağlamıştır.

3. Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi

Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi, yöntem olarak edebiyat ve edebiyata yakın alandaki türlerin tasnif edilmesi şeklinde oluşturulmuştur. Bu yönüyle kendinden önce şahıs odaklı olan edebiyat tarihlerinden ayrılmaktadır (Polat, 2002; Okay, 2006: 18). Yazarın bu yöntemi kullanmasında Fransız Braunschvig'in *Notre Littérature Étudiée des les Textes* isimli okul kitabı etkili olmuştur. Özön bu etkiyi şöyle açıklar: "*Evet türleri ayırmıştım. O zamana kadar türler hiç böyle tek tek ele alınmamıştı. Örneğin tiyatro diye belli başlı bir inceleme yoktu. Hepsi Namık Kemal deyince Namık Kemal'i alırlar ele. Kemal'in gazeteciliği, tiyatroculuğu, romancılığı, şusu, busu derlerdi. Peki ya gazeteciliğin, tiyatroculuğun, romanın, şiirin tür olarak gösterdiği gelişme, bunun tarihi? ... İşte Braunschvig'in kitabından aldığım örnek, esin ya da yöntem artık ne dersene de, bu oldu* (Özön, 1979: 217-218)."

Türlere göre tasnif edilen eser başlangıç bölümünden sonra sırasıyla nazım, tiyatro, roman, tarih, coğrafya ve seyahat, edebiyat tarihi ve tenkit, mektup ve hatırat, felsefe, hitabet ve gazetecilik ve dil meselesi olmak üzere on bölümden oluşmaktadır. 1941 yılında hazırlanan eserde türler Tanzimat döneminden genel itibarıyla 1930 yılına kadar incelenmiştir. Yazar, önce bahsedilen türün tarihi gelişimine ait bilgi vermekte daha sonra ilgili türdeki önemli edebi şahsiyetlere yer vermektedir. Edebi şahsiyetlerin türle ilgili yapmış olduğu değişiklik ve yenilikleri somutlaştırmak için yazardan/şairden sonra türle ilgili metinlere yer verilmiştir.

Yazar eserin genelinde edebi türlerin gelişimini tarihi gerçeklerle ilişkilendirirken nesnel davranır, gereksiz uzatmalardan kaçınır (Özdemir, 1982: 44-51). Eser edebiyat tarihinin genel bakış açısından farklı olarak sadece belli kişilerin üzerinde değil dönem ve türle ilgili diğer yazarlar/şairler hakkında da bilgi vermektedir. Bu da yazarın eserde tarafsız bir tutum sergilediğinin göstergesidir denilebilir. Yazar doğal olarak önde gelen şahsiyetleri daha ayrıntılı işlemiş, diğerlerini ise daha yüzeysel işlemiştir. Eser dipnotla zenginleştirilerek türlerin genel olarak anlatıldığı kısımdan sonra

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

kısa birer yönlendirici kaynakça konulmuştur. Bahsi geçen siyasi ya da edebi kişilerin hayatına dair ayrıntılar dipnot kısmında verilmiştir, ana metinde türle ilgili konulara yer verilerek konu dağıtılmamıştır. Ayrıca dipnotlarda bahsedilen edebi şahsın eserlerine ve o kişiyle ilgili yazılan eserlere de yer verilmiştir. Bu bakımdan Polat (2002) eserin bilgi sağlamlığını ve zenginliğini ön plana alan bir eser olduğunu belirtir.

Eserde edebi kişilerden sonra verilen türle ilgili metinler türün değişimindeki ve gelişimindeki özellikleri yansıtacak şekilde seçilmiştir. Metinlerde yer alan ve okuyucunun bilemeyeceği düşünülen kelime ve tamlamaların sözlük anlamları dipnotla verilmiştir.

Eserin sonunda "Son Yüzyılın Kronoloji Cetveli" (Özön, 1941: 454-465) başlığıyla hazırlanan kısımda önemli siyasi ve sosyal olayların tarihleriyle (1826'dan 1940'a kadar) kişilerin doğum ve ölüm tarihleri verilmiştir. Örneğin 1826 Şinasi'nin doğması (?)-Yeniçeri ocağının kaldırılması gibi (a.g.e. s. 454). Yine eserin sonunda ilk başta eserin liseler için hazırlanan bir ders kitabı olması münasebetiyle "Muhtelif Yıllarda Vekillikçe Okullara Gönderilen Edebiyat Soruları" başlığıyla örnek sınav sorularına yer verilmiştir (s. 467-471). Kitabın 472-483. sayfaları "Kitabın İçinde Geçen Adların Alfabe Sırasıyla Cetveli" başlığıyla yazarların/şairlerin hem ana metinde hem de "n" harfiyle dipnotlarda hayatı ve eseri hakkında en fazla bilgi verilen sayfaları gösteren alfabetik bir dizin yapılmıştır. Kitabın en sonunda eser basıldıktan sonra göze çarpan yazım yanlışları da sayfa ve satır bilgileri verilerek düzeltilmiştir.

Eserin 1. bölümü olan "Nazım" (s. 2-127) kısmı kendi içinde "İlk Nazım Yenilikleri, Bu Devrin Diğer Şairleri, Eskiliğin Devamı, Edebiyatı Cedide ve Milli Edebiyat Mücadeleleri ve Bugünkü Nazım" alt başlıklarından oluşmaktadır. Yazar "İlk Nazım Yenilikleri" alt başlığında Tanzimat döneminin önde gelen şairlerinden Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Recaizade Ekrem, Abdülhak Hamit gibi isimlerden örnekler vererek Türk şiirinin durumunu değerlendirir. Öncelikle nazımdaki değişikliğin ortaya çıkmasını sağlayan zemini sosyal ve siyasi değişimleri de göz önünde bulundurarak değerlendirir. Bu dönemde dilde sadeleşme hareketlerinin başladığını, şiirde yeni fikirlerin dile getirilmeye başlandığını ve şiirin şekil olarak da değişmeye başladığını belirtir. Bu genel değerlendirmenin yapıldığı kısmın sonunda kısa bir kaynakça verir. Daha sonra edebi şahsiyetlere geçerek Şinasi'nin yenilik hareketindeki öneminden, Namık Kemal'in şiiri fikirlerini yaymak için kullandığından, Ziya Paşa'nın eski ile yeni arasında bocaladığından, Recaizade Ekrem'in şiirimize ve genel olarak edebiyatımıza eserlerinden çok fikirleri ve gençlere yol göstermesiyle önem kazandığından, Abdülhak Hamid'in şekle verdiği önemden bahseder. Edebi şahısların hayatı, eserleri ve hakkında yazılan eserlere dipnotta yer verir. Yazar şairle ilgili bilgi verdikten sonra bilgi kısmını örnekleyici türden metinlere yer verilmiştir. Bu bakımdan seçilen metinlerin rastgele değil özellikle seçildiği söylenebilir. Ayrıca şairleri tek başına değil kendinden önceki şairlerle karşılaştırarak değerlendirmiştir. Örneğin "Kemal edebiyatımızın fikir bakımından yenileşmesini istiyordu. Ziya Paşa'nın Harabat kitabını çıkarması Namık Kemal'i isyan ettirdi." "Namık Kemal de Şinasi gibi şekli ve edası itibarıyla şiirimizi yenileştirmiş, eskilikle bütün alakasını kesmiş bir şair olarak kabul etmek imkanı yoktur (Özön, 1941: 36)." şeklindeki karşılaştırmalı değerlendirmeleri okuyucunun da mukayese yapabilmesini kolaylaştırır niteliktedir.

"Diğer şairler" (s. 55-60) alt başlığında eski tarz şiire bağlı olanlarla eski ile yeniye uzlaştırmaya çalışırken ikisi arasında bocalayanlardan bahseder. Bu kısımda da kronolojiye dikkat ederek şairlerden bahseder. Bu kısımda da dipnotlar ve örnekleyici metinler yer almaktadır ancak şairlerle ilgili değerlendirme ilk bölüme göre daha kısadır. Bu kısımda Ethem Perteve Paşa, Sadullah Paşa, Muallim Naci, Nabizade Nazım, İsmail Safa, Abdulhalim Memduh, Ali Feruh gibi isimlere yer verir. "Eskiliğin Devamı" (s. 63-64) kısmında şiirdeki yeniliğin üzerinden epey zaman geçmesine karşın 1900'lü yılların sonrasına kadar eski şiire sıkı sıkıya bağlı kalanların durumunu anlatır. "Edebiyatı Cedide" bölümünde bu anlayışa sahip şairlerin Hamid'in şekilde yapmış olduğu

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

değişikliği iletlediğinden bahsederek farklı anlayışların birbirlerini nasıl etkilediklerini gösterir. Bu kısımda Tefik Fikret ve Cenap Şehabettin'e yer verir (s. 67-81). "Edebiyatı Cedide'nin Diğer Şairleri" (s. 82-92) bölümünde Hüseyin Siret, Hüseyin Suat, Ali Ekrem gibi Fikret'in manevi reisliğini kabul eden şairlerden bahseder. Daha sonra Edebiyatı Cedide'nin etkisiyle yazan şairlerden kısaca bahseder. "Milli Edebiyat Mücadeleleri ve Bugünkü Nazım" (s. 93-127) kısmında milli edebiyatın ortaya çıkmasında etkili olan Genç Kalemler vb. oluşumlardan bahseder. Heceyle yazan şairlerden Mehmet Emin'in çok iyi bir şair olmamasına rağmen yapmış olduğu yenilik açısından ilk olmasıyla önem kazandığını belirtir. Bu kısım Tanzimat dönemi şairlerinin anlatıldığı bölüme göre oldukça kısadır.

2. kısım "Tiyatro" (s. 127-195) başlığı altında "Türkçede Tiyatro ve İlk Tiyatro Eserleri, Tiyatroda 2. Devir (1873-1883), 1908'den Sonra ve Bugünkü Tiyatro, Manzum Tiyatro" alt başlıklarına yer verilmiştir. Tiyatronun Tanzimat'tan sonra 1860'larda hayatımıza giren bir tür olduğunu belirten yazar ilk yerli tiyatronun Şinasi'yle başladığını belirtir. İlk olması sebebiyle eserlerde teknik eksiklikler bulunduğunu, 1872'in sonlarında gazetenin de etkisiyle tiyatrodaki hareketlenmelerin başladığından ancak 1877 Osmanlı-Rus savaşıyla bu hareketin sekteye uğradığını söyler. Ahmet Vefik Paşa, Namık Kemal ve Abdülhak Hamit'ten örnekler verir. II. Meşrutiyetin ilanından sonra genel olarak bütün türlerde olduğu gibi tiyatro türünün de canlandığını, Darü'l-Bedayi'nin kurulduğunu ve sahneye Türk erkek oyuncuların çıkmasının olumlu etkileri olduğunu buna karşın kadınların yer almamasının sorun teşkil ettiğini belirtir. Manzum tiyatronun gelişimine ise kısaca değinir. Görüldüğü üzere yazar ele aldığı tiyatro türünü dönemin özelliklerini de dikkate alarak değerlendirmiş, yazarların eksik aksak yönlerini söylemekten çekinmemiştir.

3. kısımda "Roman" (s. 196-295) başlığı altında "İlk Romancılar ve Romancılar, Tercümeler, Edebiyatı Cedide Romani, Edebiyatı Cedide Zamanındaki Başka Romancılar ve Bugünkü Roman" alt başlıkları yer almaktadır. Yazar türün gelişimden bahsederken romanın tiyatro gibi Tanzimat'tan sonra ve Batılı eserlerin taklidi şeklinde hayatımıza giren bir tür olduğundan bahseder. "İlk Roman ve Romancılar" kısmında roman türünün ortaya çıkmasında önceleri büyük kitaplardan çıkarılan uzun hikayelerin basımıyla başladığını ciddi anlamda bir roman örneğinin ise Namık Kemal'in İntibahıyla olduğunu söyler. İlk başlarda insanların o dönem tiyatroya yoğunlaşmasından dolayı roman türü üzerine eğilmediğini belirterek türlerin birbirinin gelişimindeki etkisine dikkat çekmiş olur (s. 198). Bu kısımda Ahmet Mithat, Namık Kemal, Samipaşazade Sezai, Rezaizade Ekrem gibi dönemin önde gelen isimlerine ve Şemseddin Sami, Emin Nihat, Mehmet Tefik, Mustafa Reşit, Nabizade Nazım, Mehmet Celal, Mehmet Münci, Mizancı Murat gibi isimlere de yer verir.

Bu bölümde dikkati çeken, yazarın roman ve uzun hikayeyi aynı tür olarak değerlendirmesidir. Yazar Şemseddin Sami'nin *Taaşuk-u Talat ve Fitnat* isimli eserini (s. 221) ya da Mizancı Murat'ın *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* isimli eserini hikaye olarak tanımlamış ve bunları roman başlığı altında incelemiştir. Bu da yazarın roman ve hikaye arasında net bir ayırım yapmadığının göstergesidir denilebilir. Tercümelerin romanın tekniği ve dili açısından önemini "Tercümeler" başlığı altında inceler. Tercüme türünün yayılması için özellikle olay ve macera romanlarına yönelindiğini belirtir. Edebiyatı Cedidecilerin romanının aşırı derecede garpçı olduğunu, çeşitli konularda eleştirilmelerine rağmen diğer türlerde olduğu gibi roman türünde de kendilerinden önce ele alınan bir tür olması dolayısıyla bu türde iyi örnekler bıraktıklarını söyler. Roman türünde Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf gibi yazarlardan örnekler verir. Edebiyatı Cedide topluluğunun etkili olduğu dönemde bu topluluğa girmeyen Hüseyin Rahmi gibi yazarları da ele alır.

Yazar romanları teknik ve üslup açısından da değerlendirir. Vermiş olduğu örneklerle yaptığı değerlendirmeye uygun örnekler vererek romancılarla onların oluşturduğu tip/karakter, konu veya mekanı özdeşleştirir. Örneğin "*Mai ve Siyah*" örneğiyle Ahmet Cemil'le yazarın tiplerde çizdiği portre çizilmeye çalışıldığı için Ahmet Cemil'in düşünce dünyasını yansıtan kısma yer verilmiştir (s.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

241). Bugünkü Romancılar bölümünde Halide Edip, Yakup Kadri, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri gibi isimlerden bahsederek romanın II. Meşrutiyet'ten sonraki değişimini yansıtır. Örneklemediği metinlerde eserin orijinal adını kullanır. Uzun yazılarda olayın daha iyi anlaşılması için alınan kısmın başına kısa bir açıklama yazısı koymuştur. *Zeyno'nun Oğlu'ndan*, *Kıralık Konak'tan* gibi (s. 277-278). Kısa hikayelerde ise metnin tamamı verilmiştir. Ömer Seyfettin'in *Vire'si* gibi (s. 280-287). Yazarın metin seçimlerindeki titizliği eserin yazarının üslubunun okuyucu tarafından belli özelliklerle hatırlanmasında etkili olacağı söylenebilir.

4. kısımda "Tarih" (s. 298-322) başlığının altında "Vakanüvisler, 1908'e kadar Tarih, 1908'den Sonra Tarih, Tarih Kurumu ve Bugünkü Tarih" alt başlıkları yer almaktadır. Bu bölümde tarih yazarlığının gelişimi incelenmiştir. Bunun için de tarih alanında yazılan eski eserlerden yeni eserlere doğru bir sıralama yapılmıştır. Bu sıralamayla tarihi nesir sanatı olarak gören tarih yazarlarıyla Türk Tarih Kurumu'nun kurulmasıyla müzelerin, kütüphanelerin, ilmi kurumların, arşivlerin artmasıyla usule uygun tarih yazarlığının ortaya çıkmasından bahseder. Yazarın "Tarih" diye bir bölüm oluşturmasında edebiyat tarihinin tarihten beslenmesi ve tarih yazarlığında da dönemin dil ve üslup özelliğinin görülebileceği gerçeğiyle alakalı olduğu söylenebilir.

5. kısımda "Coğrafya ve Seyahat" başlığı yer almaktadır. Burada coğrafya yazarlığından bahsedilmesi tarih kısmında olduğu gibi düz yazı dilinin kullanılmasından ötürüdür. Seyahat kısmına daha geniş yer verilmiştir. Bu kısımda seyahat tarzının görmek, öğrenmek için dolaşanların gördüklerini yazmasıyla oluştuğunu belirtir. 1800'lü yılların sonuna kadar seyahatname türüne ait örneklerin azlığından bahseder. Bu türü de edebi üslubu yansıtmaması münasebetiyle inceler. Cenap Şehabettin'in *Hac Yolunda* adlı eserinin döneminin dil ve üslup açısından özelliklerini taşıdığını belirtir. 1908'den sonra gazetelere memleket izlenimlerini kaydetme serbestliği verilince bu türün dil ve üslup bakımından olumlu gelişme kaydettiğini belirtir (s. 326).

6. kısımda "Edebiyat Tarihi ve Tenkit" (s. 346-369) başlığıyla bir bölüm oluşturulmuştur. Edebiyat tarihi ismini taşıyan eserlerin 1908'den sonra ortaya çıktığını söyleyen yazar Tanzimat'tan önce var olan tezkirecilik geleneğinden başlayarak modern edebiyat tarihçiliği hakkında alanın önemli eserleri tanıtılmıştır. Yazar Türk edebiyatı tarihçiliğinin Fuad Köprülü ile yöntem ve üslup olarak ilerleme kaydettiğini belirtir. Tenkitin de Tanzimat'tan sonra gelişen bir tür olduğunu belirten yazar ilk tenkit örneklerinin dil kavgası şeklinde görüldüğünü söyler. Bu kısımda Şinasi, Namık Kemal, Recaizade Ekrem gibi edebi şahsiyetlerin yanında belagatçıların varlığından söz eder. Cumhuriyet dönemine kadar yazılan belagat kitaplarının ağırlıklı olarak kuralları anlatıp örneklerle çok az yer vermesine karşın 1925 yılında yapılan program değişikliğiyle edebiyat eğitiminde metinlerden hareketle öğrenme usulünün kabul edilmesiyle bu tarzda eserlerin yazıldığını belirtir (s. 365).

7. kısımda "Mektup ve Hatırat" (s. 370-389) bölümü yer almaktadır. Batı edebiyatında geniş yer bulan mektup ve hatırat türünün eski edebiyatımızda neredeyse hiç olmadığını belirtir. Tanzimat'tan sonra Akif Paşa'nın resmi yazılarının basımının bu alandaki ilk yeniliklerden olduğundan bahseder. Özel mektup örneklerinin ise Şinasi'nin Paris'te okurken İstanbul'daki annesine yazdığı mektuplarla başladığını söyler. Hatırat türünün ise Ziya Paşa'nın Rousseau'yu taklit ederek yazdığı Name-i Amal diye yazılar yazmasıyla ve Namık Kemal'in Silvio Pellico'nun Recaizade Ekrem tarafından yapılan *Mes Prions* tercümesini eleştirirken kendi *Magosa Zindanı* hatıratını oluşturmasıyla Avrupalı eserler neticesiyle hatırat türünde eserler yazıldığını belirtir. Bu türe ait örneklerin 1908'den sonra çoğaldığını söyleyen yazar türün gelişimiyle ilgili bilgi verir. Ayrıca röportaj türünü de hatıratın içinde inceleyen yazar bu türlerin Türk edebiyatında "yepyeni bir tarz" olduğunu belirtir. Yine bu bölümde de türlerin gelişiminden sonra Şinasi, Falih Rıfkı Atay, Yahya Kemal gibi yazarlardan örnekler verir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

8. kısımda "Felsefe" (s. 390-399) başlığı altında umumi felsefe, felsefe tarihi, ilmi felsefe, psikoloji, ahlak, estetik, sosyoloji, pedagoji gibi felsefeyle alakalı konular hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Her kısmın sonunda kısa birer kaynakça sunulmuştur. Bu kısımda dikkat çekilmek istenen konu dil felsefesidir. Yazar, Türk toplumunda felsefi eserlerin yazılmamasını ve düşüncenin ilerleyememesini dini baskıyla açıklar. Yine bu türün de tercüme eserlerle hayatımıza girdiğini belirtir. Yazarın esere felsefe bölümünü almasında felsefecilerin dili kullanarak bir düşünce sistemi oluşturmasından kaynaklandığı söylenebilir.

9. kısımda "Hitabet ve Gazetecilik" (s. 400-441) başlığı altında hitabet ve gazetecilik türlerinin tarihi gelişimine ve örneklerine yer verilmiştir. Yazar bu iki türün gelişmesinde hürriyet fikrinin etkili olduğunu belirtir. İki türün de hem edebi hem de sosyal ve siyasi hayatta yaşanan değişimleri yansıttığını söyler. Hitabeti siyasi, adli, dini ve akademik hitabet olmak üzere dörde ayırır (s. 400). Hamdullah Suphi'nin ilk önemli hatip olduğunu söyleyerek milli mücadele döneminde Atatürk'ün nutuklarının öneminden bahseder.

Gazeteciliğin Türk Edebiyatının gelişmesindeki ve modernleşmesindeki etkisinden bahsederek Türk dilindeki değişimin Şinasi'nin gazetede kullandığı sade dille başladığını belirtir. *Tasvir-i Efkar*, *Tercüman-ı Ahval*, *Ceride-i Havadis* gibi dönemin önemli gazetelerinden örnekler verir. Namık Kemal'in de büyük bir gazeteci olduğunu onun yazılarının geniş kitlelerin fikir hayatına etki etmesinde gazetede kullanmış olduğu dilin etkisinden bahseder. II. Abdülhamit döneminde bir süre sekteye uğrayan gazeteciliğin II. Meşrutiyet'ten sonra serbest bir ortam bulduğunu bunun da fıkra yazarlığını geliştirdiğini belirtir. Bu tarz yazıları ilk kez kitap olarak Cenap Şehabettin'in yayımladığını söyleyerek türün zaman içindeki değişimi hakkında bilgi verir.

10. kısımda "Dil Meselesi" (s. 442-453) başlığı altında eserin başından itibaren çeşitli kısımlarda parça parça bahsedilen dildeki değişim ve gelişim hareketlerini toplu bir biçimde ve tarihi seyri göz önünde bulundurarak bir tekrar bölümü oluşturulmuştur. Bu bölümde Türk dilinin 13. yüz yıldaki durumundan 1932'de Türk Dil Kurumu'nun kurulmasına kadarki gelişimi dildeki hareketliliğe katkı sağlayan önemli şahsiyetler ve eserlerinden de söz edilerek anlatılmıştır.

4. Sonuç

Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi tasnifte türleri esas alması bakımından Türk edebiyatı tarihçiliğine yeni bir yöntem kazandırmıştır. On bölümden oluşan eserin öncelikle türlerin genel gelişimi verilmiş daha sonra türün önde gelen edebi şahsiyetlerine yer verilmiştir. Yazar türün gelişimden bahsederken dönemin siyasi ve sosyal gelişmelerini göz önünde bulundurarak edebiyat tarihini medeniyet tarihi içinde değerlendirebilmeyi başarmıştır.

Türlerde gerçekleşen değişimleri ve yazarlara/şairlere yönelik görüşlerini özlü biçimde ifade etmiştir. Tekniğe ve üsluba yönelik yapmış olduğu değerlendirmelere uygun metin örnekleri sunarak söylediklerini somutlaştırmıştır. Bu bakımdan yazarın nesnel bir tutumla eserini oluşturduğu söylenebilir. Ayrıca sadece çok bilinen yazarlara/şairlere değil türle ilgili daha az bilinen ya da o dönemde moda olan akımın dışında eserler veren sanatçılara da eserinde yer vermiştir. Bu tutumda doğal olarak dönemin önde gelen sanatçılarından daha uzun bahsedilmiş, diğer sanatçılardan ise daha kısa bahsedilmiştir. Bu bakımdan eserin tarafsız bir bakış açısıyla yazıldığı söylenebilir. Eserde genel değerlendirmenin yapıldığı bölümden sonra kaynakça bilgisi yer almaktadır. Ayrıca bahsi geçen siyasi ve edebi kişilerle ilgili ayrıntılar dipnotlarda verilmiştir. Bu bakımdan eserin önünden zengin olduğu söylenebilir.

Mustafa Nihat Özön türlerin gelişimini Tanzimat'tan 1930'lu yıllara kadar inceler. Ele aldığı bu tarihi süreçte türlerin gelişimini ve değişimini ortaya çıkaran durumları neden-sonuç ilişkisi içinde inceler. Yazarların/şairlerin, dönemlerin veya düşünce akımlarının birbirlerine olan etkilerini

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

sunarak okuyucuya bunlar arasında karşılaştırma imkanı sunar. Yalnız bu karşılaştırma daha çok Türkiye'deki edebiyata yöneliktir, ülkemizdeki hadiselerle Türk dünyasının ya da Batı'nın etkilerinden bahsedilse de bunlar derinlemesine değildir.

Yazarın genel olarak Tanzimat dönemindeki gelişme ve değişmelere daha fazla yer verdiği aynı türün günümüze yaklaşan hadiselerine ise daha az yer verdiği görülmektedir. Bunda eserin ilk yazılış tarihinin 1930 olması daha sonra 1941'de yeniden yayıma hazırlanması münasebetiyle 1930'a kadarki olaylar ele alınırken Milli Edebiyat akımının üzerinden yeteri kadar zaman geçmemiş olmasının etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca yazarın Tanzimat ve sonrasındaki dönemine ait eserleri latin harfleriyle basıma hazırlamasından bu döneme ait eserler/yazarlar hakkında kaynak ve bilgi birikiminin daha yeterli olduğu da düşünülebilir.

Yazar eserine nazım, tiyatro, roman gibi edebi türlerin yanında edebiyatla yakın ilgisi olan edebiyat tarihi ve tenkit, tarih, coğrafya ve seyahat, mektup ve hatırat, felsefe, hitabet ve gazetecilik gibi türlere de yer vermiştir. Yazarın nazım, tiyatro, roman, edebiyat tarihi ve tenkit gibi bölümlere daha geniş yer verirken felsefe, coğrafya, tarih, hitabet gibi bölümlere daha az yer verdiği görülmüştür. Bunda o dönemde bu türlerle ilgili kaynakların yetersizliğinin etkili olduğu söylenebilir. Tarih, seyahat, mektup ve hatırat, hitabet türlerinde metin örneklerine geniş yer verilmiştir. Bu durum eserin önceleri liseler için hazırlanmasından ve okuyucu için ilgi çekici ve bilgilendirici olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Okuyucu tarafından bilinemeyeceği düşünülen kelime ve kelime gruplarının anlamlarının verilmesindeki hassasiyette yazarın sözlük yazarlığının etkisinden söz edilebilir. Ayrıca örnek olarak verdiği metinlerde yazarların/şairlerin dil ve üslup özelliğini ortaya çıkaracak bölümler sunmasında yazarın birçok sanatçının eserini basıma hazırlaması, hayatı ve eserleriyle ilgili çalışmalar yapması ve çevirmen olma özelliğinden kaynaklanan eserler ve yazarlar hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Mustafa Nihat Özön'ün Son Asır Türk Edebiyatı isimli eserinin tüm bu özellikleri dikkate alındığında hem yazıldığı dönem hem de bugün için araştırmacıların/öğrencilerin yararlanabileceği, sade bir dille yazılmış, okuyucuyu sıkmayan yeterli ve özlü bir kitap olduğu söylenebilir.

5. KAYNAKÇA

- Okay, O. (2006). "Abdülhalim Memduh'tan Ahmet Hamdi Tanpınar'a Edebiyat Tarihlerinde Yenileşmenin Sınırları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 4, S. 8, s. 9-21.
- Özdemir, E. (1982). *Mustafa Nihat Özön*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özön, M. N. (1941). *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Kütüphanesi, sırt numarası: PL216.Ö96.
- Özön, N. (1979). "Mustafa Nihat Özön'le Konuşma", *Ulusal Kültür*, S. 4, Nisan, s. 209-226.
- Polat, N. H. (2002). "Türk Edebiyatı Tarihçiliği Çalışmalarının Neresindeyiz?", *Beşinci Türk Kültürü Uluslararası Bilgi Şöleni*, 17 Aralık, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara. <http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKİ%20TURK%20%20edebiyati/14.php> (erişim tarihi: 25.12.2014)
- Wellek, R.; Warren, A. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*, çev.Ahmet Edip Uysal, 1. baskı, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:566.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Amanvermez, F., (2015). "Mustafa Nihat Özön'ün "Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi" Adlı Eserinin İncelenmesi / The Observation of Mustafa Nihat OZON's Work Called "The History of The Last Century's Turkish Literature", TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), Volume 10/16 Fall 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8657>, p. 1277-1284.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 16 Fall 2015

